

УДК 633.63:631.52

НОВЕ НАУКОВЕ ВИДАННЯ – «КЛЮЧ» У СВІТ АГРАРНОЇ НАУКИ

ЯГОЛЬНИК О.Г. – редактор журналу «Цукрові буряки»

Культурні форми буряків звичайних (за існуючою класифікацією нараховується 14 диких і один культурний види буряків – круглі, плоскі, циліндричні, однорічні, дворічні та багаторічні) згідно археологічних даних служать людині з прадавніх часів (із XIV-XII вв. до нової ери; перша письмова згадка про них на землях Київської Русі є в "Ізборнику Святослава", 1073 р.). Із XIX ст. і в царській Росії та приєднаній до неї Україні-Малоросії вони стали, як і для багатьох країн світу, основним джерелом промислового отримання цукру, власне, локомотивом, що реально дав поштовх розвитку не тільки сільського господарства та науки, а й економіки в цілому.

Перші цукрозаводи, за даними В.С.Бондаря, збудовано в Чернігівській губернії (с. Макошине, 1824 р.) та Київській губернії (с.Трошине, 1826 р.), навколо яких з'явилися інші великі й малі цукроварні, дослідні поля, приватні селекційні заклади, відтак, центр бурякосіяння і цукроваріння поступово перемістився з Росії в Україну, яка, можна сказати, стала їх другою батьківщиною.

Введення в культуру буряків цукрових мало, безперечно, велике й неперехідне значення для сільського господарства - піднесло його інтенсивність і прибутковість, забезпечило мільйони людей улюбленим продуктом – цукром. Є в цьому й

заслуга організованого у 1922 році першого й одного із найбільших серед галузевих наукових установ України й колишнього СРСР науково-дослідного Інституту цукрових буряків (із 2011 року – ІБКІЦБ НААН України) та мережі його дослідно-селекційних станцій і господарств, які за свою 95-річну історію зробили справді безцінний внесок у розвиток селекції цукрових буряків та ряду інших культур, агротехніку їх вирощування в різних ґрунтово-кліматичних умовах, насінництво, захист рослин, механізацію й технології вирощування та збирання, боротьбу з хворобами, шкідниками і бур'янами, організацію та економіку бурякосійних господарств, розвиток десятків і сотень інших напрямів галузі, ВПЕРШЕ В СВІТІ у 60-і роки XX ст. відкрили формулу створення однонасінних сортів цукрових буряків, які й нині продовжують свою триумфальну ходу по всіх континентах світу.

Про те, як усе це відбувалося, про історичні віхи становлення визнаного у країні й світі наукового й координаційно-методичного центру з питань буряківництва та біоенергетичних ресурсів, дохідливо й доступно, на основі величезного масиву документальних матеріалів, розповідає монографія За редакцією академіка НААН України М.В. Роїка (Буряківництво і біоенергетика: наука, виробництво та етапи розвитку в Україні. (До 95-річчя ІБКІЦБ НААН України), яка найближчим часом вихо-

дить у світ.

Як людина, якій вдалося прочитати рукопис книги, можу поділитися враженнями: читач у даному випадку отримує не просто ще одну монографію про діяльність установи, яка стала всевітньо відомим науковим і координаційно-методичним центром із питань буряківництва й біоенергетичних ресурсів, а своєрідне енциклопедичне видання, котрому немає аналогів у аграрній науці. Сторінки монографії не тільки узагальнюють унікальний науковий матеріал з історії флагмана сільськогосподарської науки, а й проливають світло на деякі маловідомі події й факти, розкривають неочікуваний досвід творчого злету людей, якими нині гордиться Україна.

Наукове видання, в підготовці якого взяли участь практично всі провідні фахівці ІБКІЦБ та мережі його дослідно-селекційних станцій і господарств (98 авторів!), з різних ракурсів висвітлюють основні етапи розвитку галузі, хронологію наукових пошуків декількох поколінь учених, які назавжди залишили свій слід у науці (створили вперше в світовій практиці високопродуктивні конкурентоспроможні однонасінні цукрові буряки, широко відомі сорти озимої пшениці, жита, гороху, вики ярої, проса та ряду інших сільськогосподарських, зокрема, й новітніх для України біоенергетичних культур, розробили сучасні енергозберігаючі біоадаптивні технології їх вирощування та перероблення, шляхи і способи підвищення врожайності і якості цукрових буряків та інших культур на основі найбільш раціонального використання наявних технічних засобів і технологій), діляться власним ба-

ченням історії та проблем галузі, розкривають високий науково-технічний потенціал і науково-практичні здобутки науковців ІБКІЦБ в XXI ст. Цінно й те, що в монографії детально показано не тільки як формувалася селекційна, агротехнічна й економічна ефективність технології та результати багаторічних стаціонарних і тимчасових дослідів вирощування тих чи інших культур, а й атмосфера людських відносин, тобто вміщено факти й коментарі про вчених, які творили історію і славу інституту, що в ряді випадків виводять історичні постаті вчених за рамки стереотипів радянської доби й примушують по-новому подивитись на деякі узвичаєні факти та персоналії. Одне слово, навіть дуже прискіпливий читач знайде тут багато цікавого й корисного для себе.

Структура книги складається з 8 розділів.

Розділ 1 («Буряківництво та біоенергетика в Україні: етапи розвитку») докладно характеризує загальнодержавне значення проблем буряківництва та біоенергетичних ресурсів, пріоритетні напрями наукової діяльності визнаного в світі наукового й координаційно-методичного центру з питань буряківництва та біоенергетики за майже сторічну історію розвитку інституту, всебічно висвітлює науково-технічне співробітництво з науковими установами НААН, профільними академіями наук та з вищими навчальними закладами України і міжнародними організаціями; документально конкретизує хід виконання програм наукових досліджень у 2011- 2016 рр. і основні наукові досягнення інституту й мережі його ДСС та перспективні напрями роботи в майбутньому (автор – Роїк М.В.).

Розділ II («Лідери аграрної науки») вміщує 19 глав, що розповідають про українських учених - лідерів галузі та їх вклад у розвиток бурякоцукрового виробництва (автори Роїк М.В., Панасюк Б.Я.).

Розділ III («Селекція і генетика») містить 3 глави: 1. Селекція цукрових буряків: від ремесла до мистецтва творення (автори – Роїк М.В., Корнецьва М.О.); 2. Історія становлення відділу генетики і цитології (автори – Роїк М.В., Ковальчук Н.С.); 3. Перспективи селекції, насінництва зернових і зернобобових культур та багаторічних трав (автори - Хмельов Б. Й, Савченко М.Г., Кулік Л.А., Петриченко С. М., Орлов С. Д.).

У розділі IV («Етапи розвитку буряків цукрових в Україні») 14 глав: 1. Тернистий шлях інституту до успіхів: люди, події, факти (автори – Роїк М.В., Сінченко В.М., Пиркін В.І., Курило В.Л., Кулік О.Г., Іваніна В.В., Іващенко О.О., Цвей Я.П., Проценко О.О., Гументик М.Я., Борисюк В.О., Гізбулліна Л.Н., Москаленко В.П.); 2. Як було створено перший у світі однонасінний сорт цукрових буряків (Автор - Балков І.Я.-); 3. Підсумки та перспективи дос-

ліджень з насінництва та насіннезнавства цукрових буряків (автори – Доронін В.А., Балан В.М., Гізбуллін Н.Г., Кравченко Ю.А., Доронін В.В., Балагура А.О.); 4. Землеробська наука в буряківництві (автори – Цвей Я.П., Гоголь Л.О., Кісілевська М.О., Бондар С.О., Чередничок А.І., Мирошніченко М.С.); 5. Розвиток економічних досліджень у сфері буряківництва та біоенергетики (автори – Бондар В.С., Фурса А.В.); 6. Роль агрохімічної науки в розвитку біоенергетики та буряківництва (автор - Іваніна В.В.); 7. Здобутки й напрями досліджень анатомії та фізіології рослин (автор - Бойко І.І.); 8. Досягнення та перспективи досліджень із захисту буряків цукрових від шкідників і хвороб (автори – Саблук В.Т., Грищенко О.М.); 9. Відділ гербології: захист посівів

буряків цукрових від бур'янів (автори – Іващенко О.О., Макух Я.П.); 10. Буряківництво і вирощування біоенергетичних культур: від сапи – до технічних комплексів (автори – Ганженко О.М., Гументик М.Я., Хіврич О.Б.); 11. Сектор біоконверсії та фітопатогенних мікроорганізмів (автори - Нурмухаммедов А.К., Васільєва Н. О.); 12. Лабораторія математичного моделювання та інформаційних технологій – досвід впровадження новітніх технологій в сільськогосподарську науку (автори – Ермантраут Е.Р., Присяжнюк О.І.); 13. Лабораторія біотехнологічних досліджень в культурі in vitro: віхи історії та сьогодення (автори – Гонтаренко

С.М., Бех Н.С., Коцар М.О., Герасименко Г.М., Лашук С.О.); 13. Сектор біоконверсії та фітопатогенних мікроорганізмів (автори – Нурмухаммедов А.К., Васільєва Н. О.); 14. Науково-виробнича система інституту: вклад у розвиток бурякосіяння (автори – Тимошенко С.М., Кінах В.А., Шашенко П.П., Саганов М.І., Фешишин М.М., Гапоненко Г.Д., Громовий С.М.).

Розділ V («Успіх забезпечують кадри») містить 2 глави: 1. Методологія підготовки фахівців вищої кваліфікації в Інституті біоенергетичних культур і цукрових буряків НААН (автор – Сторожик Л.І.); 2. Відділ кадрів (автор – Філімонова Я.І.).

Розділ VI. («Економіка знань»). Розповідає про захоплюючий світ книг через призму діяльності однієї з найстаріших в Україні науково-технічної бібліотеки ІБКІЦБ; (автори – Полосенко Г.С., Любо Г.С.).

Розділ VII. («Золотий фонд» ІБКІЦБ – Мережа установ та підприємств»). Глави: 1. Сторінки історії та наукові здобутки Білоцерківської дослідно-селекційної станції (автори– Бузинний М.В., Педос В.П., Бурденюк-Тарасевич Л.А., Гагін А.О., Рибак В.О., Дубова О.А., Дубовий Ю.П., Чемерис Л.М., Сенчук С.М., Змієвський В.М.); 2. Веселоподільська дослідно-селекційна станція (автори – Мороз О.В., Смірних В.В.); 3. Нові горизонти Іванівської дослідно-селекційної станції (до 120-річчя ДСС) (автори – Солошенко М.В., Лейбович А.С., Борисов Д.В., Борисова Т.О., Борисова Л.В., Шрамко Л.П.); 4. Уладово-люлинецька дослідно-селекційна станція (автори – Земляний О.І., Суслик Л.О., Присяжнюк О.І.); 5. Ялтушківська дослідно-селекційна станція – флагман досліджень з буряківництва (автори – Роїк М.В., Гончарук Г.С., Старосуд В.І., Ганженко О.М., Грицишина Л.Г.); 6. Верхняцька дослідно-селекційна станція та її роль у розвитку вітчизняної селекції цукрових буряків і зернових культур – автори Вакуленко М.О., Колібабчук Т.В., Іваніна В.В.).

Розділ VIII («Досвід і пріоритети виробничої діяльності») вміщує 3 глави: 1. ДП «Дослідне господарство «Саливонківське» - від ферм графині Марії Браницької до Виставково-інноваційного центру НААН України (автори – Фурман В.А., Таран М.П., Громовий С.М., Кононюк Н.О., Любанська І.М., Тимошенко С.М.); 2. Шлях розвитку ДПДГ «ОЗЕРНА» (автори – Мельник А.В., Тимошенко С.М., Гапоненко Г.Д., Громовий С.М., Шашенко П.П., Саганов М.І.); 3. ДП «Дослідне господарство Шевченківське». Історія успішної діяльності (автори – Балагура О.В., Богуш Т. О., Гончаренко С. А.).

Одне слово, маємо яскраву, цінну й об'єктивну пам'ятку про історичні випробування, звершення та злеті Інституту, яка може стати «ключем» для наукових працівників, спеціалістів сільського господарства, аспірантів та студентів, що нині прокладають свій шлях у світ аграрної науки.